

ГАНЕНКО КАРИНА ЮРІЇВНА

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ТОПОНІМІЧНИМИ КОМПОНЕНТАМИ

035 ФІЛОЛОГІЯ

ЗМІСТ

Вступ	4
РОЗДІЛ I Фразеологічна одиниця та її основні диференційні ознаки	6
1.1 Проблема визначення поняття фразеологічної одиниці та її ознаки.....	6
1.2 Типологічна класифікація фразеологізмів	12
1.2.1 Класифікація фразеологізмів за ступенем злиття їх компонентів	14
1.2.2 Класифікація фразеологізмів за характером структурних зв'язків.....	18
Висновки до розділу I.....	25
РОЗДІЛ II Походження фразеологічних одиниць сучасної англійської мови та граматичні особливості фразеологічних одиниць різних типів	26
2.1 Властивості топонімів. Класифікація стилістично маркованих топонімів...	26
2.2 Граматичні особливості дієслівних фразеологічних одиниць	28
2.3 Англійські топонімічні фразеологічні одиниці.....	31
2.4 Особливості перекладу англійських фразеологізмів	39
Висновки до розділу II.....	49
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність дослідження - вивчення англійських фразеологізмів, що включають географічні назви, сприяють не тільки розвитку культури мовлення, тих, хто вивчає англійську мову, а й дозволяють нам дізнатися про те, які значні події знайшли відображення в даних фразеологізмах.

Неможливо уявити нашу мову без фразеологічних зворотів. Їх використовують для того, щоб яскравіше висловити свої думки, почуття. Але чи тільки в цьому полягає функція фразеологізмів? Досліджуючи їх семантику та історію утворення, ми розуміємо, що вони допомагають зрозуміти нам історію, культуру країни мови, що вивчається не менш, ніж підручники історії. Більш того, вони допомагають розкрити нам колорит епохи. Таким чином, фразеологізми носять лінгвокраїнознавчу функцію у вивченні іноземної мови. Тому тема - дослідження англійських фразеологізмів, що включають географічні назви.

На жаль, в англійській та американській лінгвістичній літературі мало робіт, спеціально присвячених теорії фразеології, а й в наявних значних роботах (А. Маккея, У. Вейнрейха, Л.П. Сміта) не ставляться такі фундаментальні питання, як науково обґрунтовані критерії виділення фразеологізмів, співвідношення фразеологічних одиниць і слів, системність фразеології.

Об'єкт дослідження - фразеологізми англійської мови.

Предмет дослідження - фразеологізми, що включають географічні назви.

Мета дослідження - схарактеризувати особливості функціонування та перекладу фразеологізмів з топонімічними компонентами в англійській мові.
Завдання дослідження:

- ознайомитись з науковими точками зору на проблему функціонування й перекладу фразеологічних одиниць з топонімічними компонентами;
- відзначити особливості функціонування фразеологізмів з топонімічними компонентами;
- описати специфіку перекладу фразеологічних одиниць з топонімічними компонентами з англійської на українську мови.

Методи дослідження - описовий метод, зіставний метод.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні специфіки передавання значень фразеологічних одиниць з топонімічними компонентами при перекладі з англійської на українську мову.

Практичне значення дослідження – теоретична цінність дослідження зумовлена необхідністю подальшого вивчення усіх типів фразеологічних одиниць у світлі розвитку фразеологічної теорії. Результати, отримані в ході дослідження, можуть бути використані в теоретичних курсах лексикології, стилістики, теорії та практики перекладу, на практичних заняттях з англійської мови на різних рівнях навчання.

Структура роботи - дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І.

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОЗНАКИ

1.1 Проблема визначення поняття фразеологічної одиниці та її ознаки

Наукою про фразеологічні одиниці, тобто стійкі сполучення слів з ускладненою семантикою, що не утворюють на основі структурно-семантичних моделей змінних сполучень, є фразеологія. На думку О. Куніна, «фразеологічні одиниці заповнюють лакуни в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити найменування пізнаних людиною нових сторін дійсності» [15, 5]. У багатьох випадках фразеологічні одиниці є єдиним позначенням предметів, процесів, станів, властивостей. Їх здавна вважають однією із специфічних рис кожної мови. Зокрема, англійська мова має дуже багату фразеологію, що складалася протягом століть.

Як мовна одиниця вищої організації, фразеологічна одиниця здатна повніше (а отже, точніше) передати те чи інше поняття, ніж слово. Адже, позначаючи предмет або особу, ознаку, спосіб дії тощо, фразеологічна одиниця дає ще й додаткову інформацію про них. Крім того, фразеологічний вираз набагато експресивніший від лексичного, адже він часто має образний або порівняльний характер.

Фразеологізми займають особливе місце в словниковому складі англійської мови. Їх специфічна структура приваблює і викликає неабияку зацікавленість науковців, а з іншого боку вимагає серйозного аналізу змісту та форми мовних одиниць. Фразеологічні одиниці є частиною культури англійського народу, тому потрібно знати і розуміти їхню структуру, семантику та суть, тому що без знань та розуміння фразеологічних одиниць дуже важко досягнути специфіку мислення носіїв мови.

Однією з найбільш суперечливих проблем фразеології є визначення фразеологізма. Відомі понад двадцять дефініцій фразеологічних одиниць, але жодна з них не знайшла загального визнання. Деякі вчені вважають, що визначення фразеологічних одиниць таке ж складне, як і визначення слова. Ця складність полягає насамперед у тому, що для слова і стійких сполучень слів не характерні властивості, які були б віднесені до кожного з них без винятку.

Для визначення змісту фразеологічних одиниць необхідно встановити її найхарактерніші диференційні ознаки, які були б властиві тільки фразеологізмам. Відсутність хоча б однієї з них може кваліфікуватися по-різному: така одиниця перебуває ще у стадії фразеологізації і неповністю набула якісних її характеристик, тобто може розглядатися як потенційний фразеологізм. Зрозуміло, що, якщо фразеологічна одиниця являє собою особливу одиницю мови, то вона може існувати в мові „лише в єдності своєї форми і змісту і повинна відрізнятися за своєю категоріальною суттю від усіх інших одиниць, у тому числі від близьких, подібних, що збігаються за якимись спільними з нею рисами” [2, 13].

«Компоненти фразеологічної одиниці, на відміну від слів, у словосполученні - це складові її частини, і між ними відсутні ті смислові формальні відношення і зв'язки, які є між словами у звичайних словосполученнях»[2, 16]. Можливість тих або інших формальних змін компонента фразеологізма визначається не характером смислових і формальних відношень і зв'язків у фразеологізмі, а характером відношень фразеологізма в цілому як одиниці мови зі словами в мові [18, 32]. Виступаючи як єдність змісту і форми, фразеологізм розглядається як одиниця мови, здатна як й інші мовні одиниці, виражати свою семантику, вступати з іншими одиницями мови у смислові та граматичні зв'язки, а отже мати граматичні категорії, тобто виконувати самостійну синтаксичну

функцію [23, 208]. Таким чином, наявність у фразеологічної одиниці граматичних категорій є також однією з її диференційних ознак.

Фразеологічна одиниця виступає в кожному випадку як готова формула, вона протиставляється у мові та мовленні тим одиницям, що виникають за відомим зразком і за певними правилами. Останнім часом деякі мовознавці не відносять відтворюваність до основних, диференційних ознак фразеологічних одиниць на тій підставі, що «властивість відтворюватися зумовлюється не лише лінгвістичними, а й психологічними факторами»[2,16].

Дійсно, якщо розглядати відтворюваність у широкому плані, то слід віднести її до суттєвих ознак мови взагалі, бо відтворюватися можуть словосполучення, слово, речення, тобто все, що пов'язане з мовною практикою її носіїв. Однак фразеологічна відтворюваність має свою специфіку, яка зумовлюється певними закономірностями фразеологізації, шляхами перетворення вільного словосполучення у фразеологізм. Багаторазове повторення і відтворення у пам'яті носіїв готових словесних сполучень, формул відіграло, мабуть, важливу роль у процесі становлення тієї чи іншої фразеологічної одиниці [2, 17]. Саме на цій підставі відтворюваність може розглядатися як найбільш спільна властивість для фразеологічних одиниць, які різняться ступенем ідіоматичності, характером метафоричності, граматичною структурою тощо.

Фразеологізми – це стійкі словосполучення. Це готові сполучення слів, які не створюються в мовленні подібно до вільних словосполучень, а відтворюються: якщо мовцеві необхідно вжити фразеологізм, то він його вилучає, як і слово, в готовому вигляді зі свого фразеологічного запасу, а не будує його заново.

Термін "фразеологічна одиниця", введений В. Виноградовим, мав використовуватися для позначення тих сполук, які не утворюються в процесі

мовлення, а відтворюються за традицією. Отже, відтворюваність, на думку В. Виноградова, «є основною ознакою фразеологізма» [20, 59-62]. Б. Ларін під фразеологічними одиницями розумів «такі стійкі словосполучення, які характеризуються втратою первісних реалій і появою нового метафоричного значення» [16, 18]. "Фразеологічна одиниця, - зазначає О. Бабкін, - це така одиниця мови, якій властива цілісність, що виникає у результаті послаблення лексичного значення у слів її компонентів" [5, 17]. С. Гаврін підкреслює: "Фразеологічна одиниця - це відтворювана загальноживана мовна одиниця, цілісна за своїм значенням і складена з двох і більше повнозначних слів" [7, 54-59]. "Фразеологічна одиниця, - на думку М. Шанського, - це відтворювана в готовому вигляді одиниця мови із двох і більше наголошуваних компонентів слівного характеру, фіксована (тобто постійна) за своїм значенням, складом і структурою" [24, 23].

В. Жуков фразеологізмом називає "стійку, нарізно оформлену відтворювану одиницю мови, наділену цілісним (або рідше, частково цілісним) значенням і здатну сполучатися з іншими словами" [11, 52].

Під фразеологізмом, за Л. Авксентьєвим, розуміємо «окрему самостійну одиницю мови, що характеризується фразеологічним значенням, компонентним складом, граматичними категоріями, відтворюваністю. Сукупність мовних одиниць, яким властиві ці риси, буде становити обсяг фразеології будь-якої мови» [2, 17].

На думку Я. Барана, «фразеологізми, як правило, не визначають нові предмети оточення, а вказують на ставлення до знайомих речей та їх оцінку». Опис цих явищ опосередкований і, разом з тим, влучний та стилістично яскравий, пор.: to kick the bucket «врізати дуба» to let off steam «виговоритися», to let sleeping dogs lie «не чіпати лиха», to rack one's brain «ламати голову, уважно міркувати» [6, 63].

На своєрідність характеру фразеологізмів як ідіоматичних словосполук, які за своїм змістом є цілісні і не можуть бути передані іншими мовами без заміни схожого стилістичного забарвлення, вказував Л. Булаховський [8, 25].

Л. Ройзензон фразеологізми називав стійкими словесними комплексами (ССК): «Усі стійкі словесні комплекси характеризуються тим, що вони існують у мові як готові одиниці, здатні творити мовлення як його будівельний матеріал: тільки ця риса об'єднує всі без винятку одиниці, що входять до фонду ССК мови» [19, 15].

Деякі інші ознаки фразеологічних одиниць подає В. Мокієнко. Він пише: «фразеологізми визначаються трьома постійними для стійких сполук характеристиками: роздільною оформленістю, відносною стійкістю (відтворюваністю в готовому вигляді) і експресивністю» [39, 17-20].

Розвиток лінгвістичної теорії, зокрема, вчення про особливості та природу фразеологічних одиниць, підготували ґрунт для глибшого вивчення різних аспектів фразеологізмів. Класифікація стійких словосполучень завжди посідала значне місце у вітчизняних роботах з фразеології. Це систематизація великого фактичного матеріалу з максимальною повнотою його охоплення. Класифікаційних схем фразеологізмів існує декілька, причому у кількох із них виділяють від двох до чотирьох типів. Окремі класифікації містять велику кількість типів та підтипів, використання яких на практиці досить складне.

Усі зазначені міркування свідчать про намір лінгвістів виробити об'єктивні критерії визначення самого предмета фразеології і переконують ще раз у тому, що фразеологічні одиниці є надзвичайно складними і суперечливими утвореннями мови. Звичайно, ця складність і суперечливість не могла не позначитися на визначенні предмета фразеології і її обсягу. Кожна із вище зазначених точок зору на основні ознаки фразеологічної

одиниці переконує перш за все в тому, що кожен із мовознавців зумів знайти і встановити такі ознаки, які дозволили йому відібрати і згрупувати стійкі вирази.

Говорячи про спільні і відмінні риси фразеологічної одиниці і слова, неодноразово підкреслювали, що фразеологізми мають спільність зі словосполученнями. Ця спільність у першу чергу виявляється в тому, що і фразеологізм і словосполучення - роздільно оформлені одиниці. Але якщо вільні словосполучення щоразу будуються в процесі мовлення за відповідними законами граматики, то фразеологічні одиниці відтворюються як готові, цілісні одиниці автоматично. Значення звичайних синтаксичних одиниць з'являється у процесі спілкування, волею мовця згідно із правилами семантичної поєднуваності слів і словосполучень.

Утворення фразеологічних одиниць, їх щоденна поява - це живий і постійний процес, викликаний самою потребою людського спілкування. Цей процес пов'язується і спирається на найрізноманітніші аспекти, певні значимі ознаки, факти, дії, уподібнюючи нове найменування із цими ознаками, фактами, предметами та діями.

Отже, фразеологізми і слова - відмінні одне від одного поняття, але їх можна характеризувати певними спільними рисами, а саме наявністю значення та здатністю виконувати синтаксичні функції.

В нашому дослідженні в основу покладене таке визначення: фразеологізм розглядається як окрема, самостійна одиниця мови, здатна, як і інші мовні одиниці, виражати свою семантику, вступати з іншими одиницями мови в смислові та граматичні зв'язки, а значить мати граматичні категорії, виконувати в реченні відповідну синтаксичну функцію.

«Фразеологізм - це самостійна мовна одиниця, яка характеризується відповідними диференційними ознаками». Такими ознаками для фразеологічних одиниць є:

- 1) фразеологічне значення;
- 2) компонентний склад;
- 3) граматичні категорії [51, 80-88].

1.2 Типологічна класифікація фразеологізмів

Існують різні класифікації фразеологізмів. Найвідомішою є класифікація фразеологізмів за ступенем злиття їх компонентів, яку розробив французький мовознавець Ш. Баллі і доповнив російський мовознавець В. Виноградов.

У 40-х роках ХХ ст., базуючись на теорії Ш.Баллі, свою концепцію розробив В.Виноградов. За нею, стійкість фразеологічної одиниці є наслідком її семантичної цілісності. У фразеологічній одиниці значення цілого ніколи не дорівнює сумі значень елементів. Ступінь семантичного поєднання слів-компонентів і співвідношення семантики всього вислову із семантикою його окремих складників є основою виділення головних типів фразеологічних одиниць.

Широкого визнання у вітчизняному й світовому мовознавстві здобула семантична класифікація фразеологізмів за В.Виноградовим та його концепція зв'язності значень. В основу його фразеологічної теорії покладено ступінь видозміни значення слова у різних синтаксичних і стилістичних умовах фразоутворення.

Маючи єдине значення ціле, фразеологічні одиниці не є однаковими з погляду з'єднаності компонентів і співвіднесеності семантики усього вислову з семантикою його окремих складників-компонентів. Зважаючи на це, В.Виноградов розрізняє три групи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення.

Фразеологічні зрощення, на думку В.Виноградова, – це семантично неподільні фразеологічні одиниці, у яких цілісне значення невмотивоване, тобто не впливає із значень їх компонентів.

За визначенням В.Виноградова, фразеологічні зрощення є «своєрідними складними синтаксичними словами». Лише глибоке етимологічне дослідження може допомогти розкрити механізм становлення фразеологічних зрощень і з'ясувати, чому саме ці слова-компоненти спонукали появу цілісного значення.

Семантична неподільність виникає або підтримується у фразеологічних зрощеннях рядом фактів:

- а) наявністю у складі фразеологічних одиниць застарілих слів, незрозумілих для загалу;
- б) наявністю граматичних архаїзмів;
- в) втратою у межах фразеологічної одиниці живого синтаксичного зв'язку.

«Фразеологічні єдності – семантично неподільні фразеологічні одиниці, але цілісне їх значення умотивоване значенням компонентів. Мотивованість фразеологічних єдностей опосередкована. Більшість із них є образними висловами, причому образний стрижень, на якому вони виникають, може відчуватися більш чи менш виразно.

До цього розряду В.Виноградов долучає фразові штампи, кліше, типові для різних літературних стилів, літературні цитати, крилаті вислови, народні прислів'я та приказки.

Фразеологічні сполучення не є безумовними семантичними єдностями. Вони аналітичні.

Слова з фразеологічно зв'язним значенням можуть поєднуватися з одним словом чи з обмеженим рядом слів.

Поза трьома групами фразеологізмів, виділених В. Виноградим, залишилися народні прислів'я, приказки, примовки, крилаті вислови, термінологічні словосполучення.

Класифікаційна схема В.Виноградова – важливий етап у становленні фразеологічної теорії. Семантична класифікація ученого мала багато прибічників (О.Бабкін, В.Телія та ін.). Різною мірою її розробляли Г.Удовиченко, М.Жовтобрюх, В.Русанівський, Д.Баранник, Л.Скрипник та ін.

Послідовники досліджень В.Виноградова створили виноградівську школу (1946–середина 60-х років ХХ ст.), до якої входили В.Архангельський, О.Бабкін, М.Шанський, Л.Ройзензон, В.Жуков, Р.Попов, І.Чернишова.

У процесі вивчення фразеологічного фонду багатьох мов стали очевидними вразливі місця класифікації В.Виноградова, зокрема нечіткість критерію умотивованості значення, неможливість застосувати її до всіх одиниць, долучених до категорії фразеологічних єдностей тощо.

1.2.1 Класифікація фразеологізмів за ступенем злиття їх компонентів

Фразеологічні зрощення, або ідіоми - семантично неподільні фразеологічні одиниці, значення яких не впливає зі значень їх компонентів.

Фразеологічні зрощення виникли на базі переносних значень їх компонентів, але ці переносні значення стали незрозумілими з точки зору сучасної мови. «Образність фразеологічних зрощень розкривається тільки історично» [14, 35]. Наприклад, слова «бау», що означає «глухий кут», і «бек» - «помах руки» є архаїзмами і ніде окрім поданого вище фразеологізму не вживаються.

Таким чином, у фразеологічних зрощеннях утрачено зв'язок між прямим і переносним значеннями, переносне для них стало основним. Саме тому фразеологічні зрощення складно перекладати на інші мови.

Фразеологічні зрощення мають ряд характерних ознак:

- до їх складу можуть входити так звані нейротизми - слова, які ніде окрім даного зрощення, не вживаються, незрозумілі внаслідок цього з т.з. сучасної мови;
- до складу зрощень можуть входити архаїзми;
- вони синтаксично неподільні;
- в них неможлива у більшості випадків перестановка компонентів;
- вони характеризуються непроникністю - не допускають до свого складу додаткових слів.

Втрачаючи своє самостійне лексичне значення, «...слова, що входять до структури фразеологічного зрощення, перетворюються у компоненти складної лексичної одиниці, яка наближається за значенням до окремого слова» [24, 73]. Тому багато фразеологічних зрощень синонімічні словам.

Фразеологічні єдності - семантично неподільні фразеологічні одиниці, цілісне значення яких умотивоване значенням їх компонентів.

Значення фразеологічної єдності виникає в наслідок узагальненого переносного значення вільного словосполучення. Це результат переосмислення словосполучення.

Як бачимо для фразеологічних єдностей характерна семантична двоплановість. В окремо взятих ізольованих від контексту таких зворотах не можна однозначно встановити їх семантику, бо такі словосполучення можуть уживатися як вільні у прямому їх значення і як фразеологічні в переносному, тобто вони є омонімічними.

«Фразеологічні єдності дещо зближуються із фразеологічними зрощеннями своєю образністю, метафоричністю» [21, 50]. Але на відміну від фразеологічних зрощень, де образний зміст розкривається тільки діахронічно, у фразеологічних єдностях образність, переносність усвідомлюється з точки зору сучасної мови.

Для розуміння фразеологічної єдності необхідно її компоненти сприймати у переносному значенні. Наприклад, суть виразу *make a mountain out of a molehill* - робити з мухи слона, тобто сильно перебільшувати щось (буквально, робити гору з горбочка нірки крота), розкривається тільки у тому випадку, якщо слово *molehill* розглядається у значенні «щось незначне, маленьке, а слово *mountain* - «щось дуже велике». У складі фразеологічних єдностей немає слів, не зрозумілих з точки зору сучасної мови.

Характерні ознаки фразеологічних єдностей:

- яскрава образність і витікаючи звідси можливість збігу з паралельно існуючими словосполученнями;
- збереження семантики окремих компонентів;
- неможливість заміни одних компонентів іншими;
- емоційно-експресивна забарвленість відіграє вирішальну роль;
- здатність вступати у синонімічні відношення з окремими словами або іншими фразеологізмами;

Фразеологічні сполучення - звороти, в яких самостійне значення кожного слова є абсолютно чітким, але один із компонентів має зв'язане значення.

На відміну від фразеологічних зрощень і фразеологічних єдностей, які характеризуються цілісним нерозкладним значенням, «фразеологічні сполучення характеризуються смисловою розкладністю» [25, 75]. В цьому відношенні вони наближаються до вільних словосполучень.

Характерні ознаки фразеологічних сполучень:

- у них допустима варіативність одного з компонентів (a bosom friend - щирий друг, a bosom buddy - щирий приятель);
- можлива синонімічна заміна стрижневого слова (a pitched battle - жорстокий бій, a fierce battle - лютий бій);
- можливо включення визначень (he frowned his thick eyebrows - він насупив густі брови);
- допустима перестановка компонентів (a Sisyphean labor - сізіфова праця, labor of Sisyphus - праця Сізіфа);
- обов'язково вільне вживання одного з компонентів і зв'язане вживання іншого (a bosom friend - щирий друг: щирим не може бути ворог, або хтось інший).

Висування відтворюваності у якості основної ознаки фразеологізмів дозволило професору М. Шанському розвинути далі класифікацію академіка В. Виноградова і виділити четвертий тип фразеологічних одиниць - так звані «фразеологічні вирази» [25, 76].

Фразеологічні вирази - стійкі за складом і вживанням семантично подільні звороти, які складаються повністю зі слів із вільним значенням.

Фразеологічні вирази - це прислів'я, приказки, афоризми відомих політиків, письменників, діячів науки й культури. Їх особливість - відтворюваність: вони використовуються як готові мовленнєві одиниці з постійним лексичним складом і певною семантикою.

До складу фразеологічних виразів включають численні англійські прислів'я і приказки, які вживаються у прямому значенні, не мають образного алегоричного смислу.

Серед фразеологічних виразів М. Шанський розрізняє дві групи:

1) фразеологічні вирази комунікативного характеру, що являють собою предикативні словосполучення, рівноцінні реченню, є цілим висловленням, виражають те чи інше судження, наприклад: людина -- це звучить гордо; хрін від редьки не солодший; мовчання - знак згоди.

2) фразеологічні вирази номінативного типу - це мовне кліше, виражені переважно простим словосполученням: пленарне засідання, ринкові відносини, охорона здоров'я, золоті руки, трудові успіхи, чорне золото. Характером зв'язків слів, що входять до їх складу, і загальним значенням фразеологічні вирази нічим не відрізняються від вільних словосполучень і речень. Специфікою їх є те, що вони не створюються мовцями, а відтворюються, як готові структурні і значеннєві одиниці. Фразеологічні вирази номінативного характеру, що є сполученням слів, ідентичним лише певній частині речення, є словесною формою того чи іншого поняття і, як і слова, виконують у мові номінативну функцію. Наприклад: трудові успіхи, палії війни, вищий учбовий заклад і т. ін.

У фразеологічному фонді М. Шанський виділяє такі основні стильові групи фразеологізмів:

- 1) міжстильові фразеологічні звороти;
- 2) фразеологічні звороти розмовно-побутового характеру;
- 3) фразеологізми книжного характеру;
- 4) фразеологічні архаїзми та історизми.

1.2.2 Класифікація фразеологізмів за характером структурних зв'язків

Систематизація фразеологічного матеріалу за характером структурних зв'язків фразеологічних одиниць з іншими одиницями у системі мови належить М. Талієву. Фразеологічну одиницю він визначає як самостійну одиницю мови за її оточенням, що створюється на основі власне структурного зв'язку цілого і не збігається із поняттям поширення слів-компонентів на основі їх валентних відношень. Взята ізольовано, без оточення, фразеологічна одиниця, за М. Талієвим, не може бути визначена через: саму себе, через лексико-граматичні ознаки своїх компонентів [22, 29]. Як своєрідна мовна структура, вона об'єктивно виділяється тільки із своїм оточенням. Дієслівні фразеологічні одиниці у цій класифікації подаються, наприклад, таким чином:

А) фразеологічні одиниці із однопозиційним оточенням, яке може бути виражене й окремим словом у певній граматичній формі (Лізти на стіну - вимагає оточення, вираженого лише іменником у називному відмінку з семантикою особи);

Б) фразеологічні одиниці з двопозиційним оточенням, у яких структурно необхідними елементами є суб'єктивне і залежне від оточення (хто + Взяв слово + з кого; що + Червоною ниткою проходить + через що і подібне);

В) фразеологічні одиниці з трипозиційним оточенням - суб'єктивним і двома залежними. Ці основні групи в свою чергу поділяються на підгрупи: з однорідним, неоднорідним і варіантним оточенням. Безперечно, метод аналізу фразеологічних одиниць за оточенням зосереджує увагу на дослідженні структурних зв'язків, допомагає вирізнити фразеологізми на фоні інших лінгвістичних одиниць, сприяє визначенню їх семантики, але через певну складність і громіздкість вона не набула широкого застосування в систематизації фразеологічного матеріалу різних мов.

Г. Їжакевич поділяє фразеологізми на три групи:

- 1) розмовно-побутові;
- 2) фольклорні та народнопоетичні;
- 3) книжні.

Розмовно-побутові фразеологізми вживаються в усному побутовому мовленні та художній літературі. Вони використовуються з метою відтворення розмовної мови.

Фольклорні та народнопоетичні фразеологізми широко застосовуються у художніх і публіцистичних творах. Їх розкладають на пісенні й казкові елементи, приповідки, примовляння.

Книжні фразеологізми функціонують у письмовій формі. Вони використовуються у науковому, офіційно-діловому, художньо-белетристичному стилях.

Г. Їжакевич вважає що “стилістична класифікація фразеологізмів за джерелами їх виникнення надає можливість встановити основні функції сталих словосполучень, які або закладені в самій природі цих фразеологізмів, або виникають в тексті, внаслідок поєднання двох чи кількох сталих словосполучень, іноді протилежного стилістичного плану” [12, 21].

Між тим Г. Їжакевич справедливо відзначає, що відомі стилістичні класифікації мають більш-менш прикладний характер, дозволяють встановити експресивно-стилістичні функції лише окремих груп фразеологізмів, але не охоплюють всього багатоманітного і різноманітного фразеологічного матеріалу національної мови.

Тут не можна не погодитися також і з думкою О. Ахманової, яка вважає, що питання стилістичної диференціації фразеологічних одиниць має включати насамперед оцінно-експресивні особливості, яких набувають фразеологізми унаслідок переважаючого або навіть виняткового їх використання в тих, а не в інших сферах і галузях людського спілкування.

Стилістична класифікація фразеологізмів, таким чином, повинна забезпечувати два аспекти дослідження: функціонально-стильовий і власне стилістичний. Функціонально-стильовий план вивчення фразеології ґрунтується на співвіднесеності окремих фразеологізмів або їх груп з окремими функціональними стилями чи їх різновидами в певній національній мові. Завданням досліджень тут є аналіз специфіки використання фразеологізмів у різних функціональних стилях, встановлення закріпленості їх за тими чи іншими функціональними.

Стильовими різновидами, а також розгляд можливості й наслідків переходу сталих сполучень з виразової системи одних стилів в інші. Власне стилістичний план вивчення фразеології повинен враховувати передусім закріпленість чи переважне вживання сталого сполучення у певній сфері мовлення. Аспекти стилістичного дослідження дозволяють виділити досить значні за обсягом групи фразеологізмів:

1) загальноживану народну фразеологію, що включає розмовно-побутову і фольклорну, зокрема народнопісенну, фразеологію. Остання функціонує як в усній, так і в писемній формі. Загальноживана народна фразеологія широко використовується у художньому стилі;

2) книжна фразеологія, характер і стилістичні функції якої змінюються залежно від специфіки стилю. Мова художньої літератури включає до свого складу як власне книжні фразеологізми, так і широко вживані народні сталі сполуки.

Особливий акцент слід зробити на тлумачення фразеологічного значення. Беззаперечним є той факт, що це явище досить складне, воно "обумовлено специфічним відношенням до означуваних предметів чи явищ дійсності, характером внутрішньої образної основи, надслівність, залежністю між лексичними компонентами фразеологічних одиниць і повністю чи частково переосмисленим їх значенням" [20, 21-24].

Деякі автори схильні приписувати фразеологізму лексичне значення або ж розглядати фразеологічне значення на рівні слова. Як зазначає Л. Г. Авксент'єв, " фразеологічна одиниця і слово можуть бути близькими семантично, тобто виражати спільне поняття", однак така спільність є відносною. Фразеологізм і слово якісно відрізняються. Ця відмінність закладена в їх різній природній основі. "Значення фразеологізму може співвідноситися із значенням слова, що включає їх тотожність" [2, 44].

Семантика фразеологічної одиниці і її форма перебувають у діалектичній єдності. Процес фразеологізації для кожної такої одиниці мови був тривалим і складним. Особливості структури багатьох фразеологізмів не можна зрозуміти і пояснити, якщо не зіставити їх з відповідними словосполученнями - прототипами. Проте "розглядати той чи інший конкретний фразеологізм як словосполучення значить по суті підмінити якісну своєрідність фразеологізму якісною своєрідністю його генетичного джерела" [2, 45-46]. Це, безперечно не означає, що у фразеологізмі не можуть бути відбиті різні в минулому особливості словосполучення. Утворившись унаслідок багаторазового вживання в людському колективі, в тій чи іншій виробничій галузі вирази поступово часто мимоволі самих носіїв, розширювали свої функції, набували нового змісту, вузьке конкретне їх значення замінилося ширшим, узагальнюючим. Разом із новим значенням ці вирази набували і якісно нових семантичних ознак, ставали якісно новими мовними одиницями. У цьому легко переконатися, розглянувши семантику фразеологізмів, які утворилися у різних сферах виробничої діяльності людини: *to give smb a stop* - під одну гребінку підстригти (з мови перукарів); *to put the screws on smb.* - закрутити гайку, знімати стружку (з мови технічного персоналу); *to set out on the path of* - ставати на рейки (з мови залізничників) [1, 61-65].

Тут ми безпосередньо стикаємось із теорією еквівалентності. З одного боку, і слово, і фразеологічна одиниця є мовними знаками. В. В. Виноградов також схиляється до думки, що слова та фразеологічні одиниці тотожні. Підтвердження цьому знаходимо у визначеннях типів фразеологічних одиниць: «основною ознакою фразеологічного зрощення є його семантична неподільність..., воно являє собою семантичну одиницю, однорідну зі словом» [7, 25]. Існує ще один аргумент на підтвердження теорії еквівалентності. Як слова, так і фразеологізми вносяться у мовлення в готовому вигляді. Але з іншого боку, ототожнюючи слово і фразеологізм, ми мимоволі відносимо останній до сфери лексикології. Але, як було з'ясовано вище фразеологічні одиниці належать скоріше до синтаксичного рівня. Це визначається специфічними властивостями їх семантики та її узагальнено-абстрагуючим характером.

В. М. Мокієнко особливо акцентував увагу на експресивності, як характерній ознаці фразеологічної одиниці. Як правило, рідко знаходиться слово-еквівалент, яке б такою ж мірою передавало ту виразність, що притаманна фразеологізмам [17, 75-78].

Український фразеолог Л.Г. Скрипник виділяє таку рису фразеологічних одиниць як "надслівність", що явно суперечить теорії еквівалентності. Термін "співвіднесеність фразеологізму і слова", запропонований О.В. Куніним, якнайкраще передає специфіку фразеологічних зворотів [13, 78-80].

Класифікація Б. Ларіна відбиває етапи розвитку і перебудови первісних вихідних словосполучень, вона включає:

- а) змінні словосполучення;
- б) стійкі словосполучення, що відзначаються наявністю стереотипності, традиційності і метафоричного переосмислення, відходом від первісного значення;

в) ідіоми, які відзначаються у порівнянні з стійкими метафоричними словосполученнями більш деформованим, скороченим, далеким від первісного лексичним і граматичним складом і помітним послабленням тієї семантичної подільності, яка зумовлює метафоричність, тобто смислову двоплановість.

Також заслуговує на увагу серед семантичних класифікації фразеологічних одиниць відповідна схема Б. Ларіна, яка ввійшла в мовознавчу літературу як класифікація за історичною еволюцією семантики усталених словесних сполук. Досліджуючи семантичні зрушення фразеологізмів у діахронічному плані, Б. Ларін установив, що умовами, які визначають розвиток фразеологічних стереотипів із вільних словосполучень, є:

- 1) втрата реалії;
- 2) метафоризація;
- 3) деформація компонентного складу (від первісної формули здебільшого залишається усічений фрагмент);

4) порушення первісної граматичної структури. Класифікація Б. Ларіна показує етапи розвитку і перебудови первісних вихідних словосполучень:

- А) перемінні словосполучення;
- Б) стійкі метафоричні словосполучення;
- В) ідіоми.

Цей тип класифікації фразеологічних одиниць, як бачимо, відбиває історичний принцип становлення ідіом ступеневого нагромадження ідіоматичності у розвитку від вільних словосполучень до нерозкладних [17, 23].

Спробу систематизації стійких (фразеологічних) сполук у функціональному аспекті здійснив С. Гаврин. Він виділяє шість основних типів:

- образно-виразні стійкі сполуки, до яких належать метафоричні одиниці (пустити червоного півня; гора народила мишу);
- сполуки з метафоричними компонентами (яблуко незгоди);
- сталі порівняння (берегти як зіницю ока);
- евфонізми (із грязі в князі);
- сталі гіперболи і літоти (гарматою не проб'єш), тавтологічні сполуки (свиня свинею; ливом лити);
- сполуки, що створюються на основі поетичного синтаксису (правда - добре, а щастя - краще) [10, 28].

Висновки до розділу I

Фразеологізми володіють багатими виразними можливостями. З їх допомогою письменники малюють яскраві, живі картини дійсності. Завдяки експресивності фразеологізмів повсякденна мова будь-якої людини може обростати якимись новими чарівними образами, вона стає багатшою, емоційнішою, виразнішою. Тому можна з упевненістю сказати про те, що фразеологія займає аж ніяк не останнє місце в мовознавстві протягом всієї історії його розвитку.

Проаналізувавши тільки деякі питання фразеології, слід відзначити, що вчені відзначають величезну важливість даної мовної одиниці.

У першому розділі була зроблена спроба виявлення й аналізу особливостей фразеологізмів як номінативних комплементарних одиниць мови. Так як фразеологізм представляє собою багатоаспектну одиницю, що є побічно-номінативним знаком мови, необхідно було визначити його основні ознаки та джерела, що і було зроблено в першому розділі. Проблема визначення ознак фразеологізмів полягає в тому, що одні вчені виділяють їх в результаті зіставлення з суміжними одиницями, а інші визначають їх як диференціальні. Однак всі дослідники по суті не суперечать один одному, а лише доповнюють один одного.

Розглянувши та проаналізувавши ознаки та джерела фразеологічних одиниць, ми також прийшли до висновку, що одні вчені вносять деякі доповнення в дослідження інших. Це призводить до того, що явище фразеологізму поступово розкривається все глибше.

РОЗДІЛ II

ПОХОДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ РІЗНИХ ТИПІВ

2.1 Властивості топонімів. Класифікація стилістично маркованих топонімів

Проблеми еволюції східнослов'янської фразеології розв'язували, а методику її історичного аналізу виробляли протягом двох останніх сторіч, хоча сама наука фразеологія як окрема дисципліна сформувалася десь 30 – 40 років тому.

Фразеологічні одиниці мають свої граматичні особливості. Вони нерозривно пов'язані із загальним значенням фразеологізмів. Існують випадки коли з граматичної точки зору фразеологічний вираз побудований неправильно, але саме в такому вигляді вони існують у мові і будь-які граматичні зміни можуть порушити загальний зміст фразеологічної одиниці. Більшість фразеологізмів в англійській мові є англійськими зворотами, автори яких невідомі. Прикладами подібних широко розповсюджених зворотів, створених народом, є: *pay through the nose* – платити величезні гроші [1, 16 – 18].

В процесі дослідження ми спробували класифікувати англійські фразеологізми, пов'язані з традиціями, звичаями та обрядами англійського народу, а також з реаліями та історичними фактами. Таким чином пропонуємо таку класифікацію:

1) Фразеологічні одиниці, які відображають звичаї та традиції англійського народу: *baker's dozen* – чортова дюжина (за старим англійським звичаєм торговці хліба отримували від булочників тринадцять хлібин замість дванадцяти, і тринадцята хлібина йшла на рахунок прибутку торговців).

2) Фразеологічні одиниці, пов'язані з англійськими реаліями: carry coals to Newcastle – возити вугілля в Ньюкасл, їхати в Тулу зі своїм самоваром.

3) Фразеологічні одиниці, пов'язані з іменами англійських письменників, вчених, королів та ін. Їх в свою чергу можна поділити на три підгрупи:

а) фразеологізми, до яких входять прізвища: according to Cocker – "як по Кокеру", правильно, точно за всіма правилами (Е. Кокер, 1631 – 1675, автор англійського підручника з арифметики, який був широко розповсюджений у XVII ст.); the Admirable Crichton – вчений, освічений чоловік (за ім'ям Джеймса Крайтона, шотландського вченого XVI ст.);

б) фразеологізми, до яких входять імена: King Charles's head – нав'язлива ідея (вираз із роману Діккенса "Давид Копперфілд");

в) фразеологізми, до яких входять імена та прізвища: a Sally Lunn – солодка булочка (за ім'ям жінки кондитера кінця XVIII ст.); a Sherlock Holmes – Шерлок Холмс (герой творів А. К. Дойля; названий за прізвищем О. У. Холмса, улюбленого письменника Дойля).

4) Фразеологічні одиниці, пов'язані з прикметами: a black sheep – паршива вівця, ганьба у сім'ї (за старою прикметою чорна вівця означає знак диявола); an unlinked cub – молоко на губах не обсохло.

5) Фразеологічні одиниці, пов'язані з астрологічними забобонами. Астрологи стверджували, що розташування небесних світил впливає на долю людини. Наведемо приклади подібних фразеологізмів: be born under a lucky star – народитися під щасливою зіркою; believe in one's star – вірити у свою долю; curse one's star – проклинати свою долю; have one's star in the ascendant – бути успішним; the stars were against it – сама доля проти цього.

б) Фразеологічні одиниці, взяті із казок та байок: Fortunatu's purse – повний гаманець (Fortunatus – казковий персонаж).

7) Фразеологічні одиниці, пов'язані з історичними фактами: *the curse of Scotland* – "прокляття Шотландії", бубнова дев'ятка (карта названа із-за схожості з гербом графа Далримпла Стейра, який викликав ненависть у Шотландії своєю про англійською політикою) [1, 25 – 35].

Отже, існує багато в англійській мові фразеологічних одиниць, які пов'язані з традиціями, обрядами, звичаями, іменами, прикметами та історичними фактами. Тому потрібно їх розрізняти та класифікувати до певної групи фразеологічних одиниць.

Професійна мова – важливе джерело фразеологічних одиниць. У ній широко розповсюджені терміни та розмовні професіоналізми. Деякі ідіоми належать до професійної мови, наприклад: *spick and span*- елегантний. До його складу входять два некротизма. Некротизм – це застаріле слово у складі фразеологічних одиниць [18, 65 – 68]. Спершу повна форма була *spick and span new.*, але потім в результаті історичного розвитку вона скоротилася.

В. Скіт, видатний англійський етимолог, таким чином пояснює походження цього звороту: *Literally "spike and spoon new", where spike means a point, and spoon a chip, new as a spike or nail just made and a chip just cut off.*

Більшість термінів та професіоналізмів входять до складу ідіофразеоматизмів: *come up to the scratch* – бути готовим до боротьби, діяти рішуче; *hit below the belt* – порушувати правила; *jump the gun* – забігати наперед.

2.2 Граматичні особливості дієслівних фразеологічних одиниць

Згідно Рецкера існування слова в складі фразеологічної одиниці в якості лексеми, має ряд особливостей у порівнянні з існуванням того ж слова з самостійним лексичним значенням поза фразеологічною одиницею [15, 87 – 91]. Характерною ознакою дієслівних фразеологічних одиниць є зміна форми

дієслівного компонента, або дієслівних компонентів у зворотах з сурядною структурою. Наприклад, формоутворення фразеологізму *pull smb's leg* – морочити комусь голову. Дієслово у складі цього фразеологічного звороту вживається у наступних формах: *Present Continuous*, *Present Perfect Continuous*, *Past Continuous*, *Past Perfect Continuous*, *Passive Voice*. Безсумнівно, що наведені вище форми є найпоширенішими. Отже, дієслово в даній фразеологічній одиниці вживається переважно в деяких формах, тоді як самостійне дієслово *pull* може вживатися в усіх формах. Наказовий спосіб можливий, але зустрічається тільки в заперечній формі. Наприклад, *do not pull my leg*.

У деяких дієслівних фразеологічних одиницях дієслово вживається лише в пасивному стані: *to be thrown on one's beam-end* – бути в тяжкому, безвихідному становищі; *to be gathered to one's fathers* (бібл.) відправитися до прабатьків, померти.

У інших фразеологічних одиницях дієслово ніколи не використовується в пасивному стані. Наприклад, *take the wrong turning* – звернути з праведного шляху; *make bricks without straw* – марно старатися.

В англійській мові велика кількість дієслівних фразеологічних одиниць з прийменниками. Наприклад, *cut the ground from under smb's feet* – вибивати землю із-під ніг; *to have millstone about (або round) one's neck* – надіти камінь на шию; *kill two birds with one stone* – убити двох зайців одним пострілом. Безприйменникових зворотів значно менше. Наприклад, *put one's foot down* – зайняти тверду, рішучу позицію; *hold one's head high* – високо тримати голову.

У багатьох дієслівних фразеологічних одиницях, в складі яких є іменники, цим іменникам притаманні нормативні форми однини і множини в залежності від однини чи множини позначуваних ними явищ дійсності. До таких зворотів належать, наприклад, *set one's cap at smb.* – "полювати на

жениха", вішатися комусь на шию; *keep one's head above water* – "триматися на поверхні", боротися з труднощами [1, 101 – 105].

У деяких дієслівних фразеологізмах множини суттєво залежить не від кількості осіб, що здійснюють дію, а від кількості об'єктів, на які направлена дія в даному фразеологізмі. Наприклад, *they have just been pulling our legs very wittly* – вони просто дуже дотепно морочили нам голову.

Багато лексем у складі фразеологічних одиниць, яким притаманна висока ступінь абстрагування від буквального значення, в тій чи іншій мірі втрачають притаманні їм властивості. Так, іменники, що вживаються в якості окремих слів як у однині так і в множині, в складі ряду фразеологічних зворотів вживаються лише в однині або тільки в множині, тобто їх словоформи залишаються фіксованими в будь-якому контексті.

Наприклад, фразеологічні одиниці, що вживаються лише в однині: *cost a pretty penny* – коштувати купу грошей; *cook smb's goose* – загинути, звести в могилу [48, 65 – 68].

У багатьох дієслівних фразеологічних одиницях іменники вживаються лише в множині, так як дію, яку вони позначають, здійснюється не однією особою. Прикладом таких фразеологічних одиниць можуть бути: *burn one's fingers* – обпектися на чомусь; *be on pins and needles* – бути як на голках.

У дієслівних компаративних фраземах перші компоненти вживаються в буквальному значенні, а решта – переосмислені компоненти, що виступають інтенсифікаторами і уточнювачами семантичного значення перших компонентів. Оскільки дієслівні компаративи не вживаються у пасивному стані і тому не можуть трансформуватися у речення, вони завжди залишаються фраземами. У зворотів цього типу завжди підрядна структура. Наприклад, *to lie like a trooper* – бреше, як гребінцем чеше; *to laugh like a hyena* – пронизливо, верескливо реготати; *to sell like hot cakes* – ідуть на розхват. У деяких дієслівних компаративах артикль не вживається.

2.3 Англійські топонімічні фразеологічні одиниці

Дуже часто носії мови, вживаючи в своїй промові топоніми, не знають або ледь здогадуються про їх первісному значенні або вигляді. Початкова вмотивованість назв нерідко буває частково або повністю переосмисленою. Англійські топоніми відрізняються відносно малій вмотивованістю в сприйнятті носіїв мови, або ж є частково мотивованими.

Важко уявити сучасну етнічну спільність, яка не зазнала б на собі впливу з боку культур інших народів. Процеси глобалізації неминуче тягнуть за собою розширення взаємодії народів, що робить особливо актуальним питання про культурної самобутності і культурних відмінностях.

Послідовне визначення значення фразеологічних одиниць висуває необхідність вивчення парадигматического ряду фразеологізмів і його вираження в мові: семантичні тематичні групи з тим чи іншим набором диференційних ознак. Дослідження було проведено на основі 100 топонімічних фразеологічних одиниць. Відсоток наявності фразеологізмів в мові тісно пов'язаний з показником розвитку культури того чи іншого народу, оскільки фразеологізми і їх етимологія є вираженням цієї самої культури. Традиції та звичаї вважаються основоположниками виникнення фразеологізмів у мові. За допомогою фразеологізмів, на нашу думку, англійці висловлювали ставлення до того чи іншого народу.

1. Цікавою є проаналізувати нечисленні фразеологізми з етнонімом Greek (грек, грецький). Як зазначає М.М. Лапшина, в давньоанглійській мові слово Greek мало нейтральне значення, але в результаті подальшого пейоративного зсуву з'явилося уявлення про греків як про веселі, легковажних, схильних до шахрайства людей.

Дане стійке уявлення експлікується в таких виразах, як *Gay Greek* ‘хохотун, веселий п’яниця; *Greek gift* ‘дари данайців’; *when Greek meets Greek then comes the tug of war* ‘нашла коса на камінь’; *be Greek to someone* ‘бути незрозумілим, не мати сенсу для когось.

2. Поширену групу становлять фразеологізми, що представляють голландців. Не дивно, що практично у всіх значеннях фразеологічні одиниці з етнонімом *Dutch* простежується негативно-оцінна характеристика. Найчастіше, компонент *Dutch* символізує щось "погане, несправжнє, ненадійне", наприклад, *Dutch comfort* «погана втіха»; *a Dutch bargain* «одностороння вдала угода», *Dutch courage* «хоробрість в хмелю»

3. Багато англійських фразеологізмів пов'язані з Давнім Римом: *all roads lead to Rome* ‘всі дороги ведуть в Рим’; *a Roman Holiday* ‘жорстка забава’; *to fiddlewhile Rome is burning* ‘радіти у час лиха, банкет у час чуми’.

4. Протягом багатьох століть Британська Імперія намагалася підпорядкувати собі Ірландію. Англійці висловили не цілком добре ставлення до своїх сусідів, ірландцям за допомогою такої приказки *get somebody's Irish up* ‘розізлитись, розізлити когось’; *weep Irish* ‘починати безлади’; *Irish evidence* ‘неправдиві свідчення’. Однак дана фразеологічна одиниця своїм походженням зобов'язана не природного брехливості ірландців, а їх небажанню видавати англійській владі побратимів-заколотників під час заколотів 1641 і 1798 рр.

5. Найскладніше у англійців склалися відносини з французами. Яскравим прикладом є фразеологізм *French leave*.

6. Фразеологічні одиниці пов'язані з Іспанією: *Castle in Spain* «повітряні замки». Вислів, пов'язаний з середньовічним героїчним епосом *Chansons de Geste*, герої, які отримували власні ще не завойовані замки в Іспанії.

7. Фразеологізми, що представляють Єгипет: *Corn in Egypt* ‘багатство чого небудь’; *the Fleshpots of Egypt* ‘египетські котли з м’ясом – символ втраченого достатку.

8. Росіяни ж, в уявленні англійців, постають як шебутной, азартні, а часом і відчайдушні люди. Прикладом цього може послужити фразеологічна одиниця, що містить етнонім *Russian: Russian roulette* ‘щось занад-то небезпечно’.

9. Англійська мова з точки зору наявності в її великій системі фразеологізмів і фразеологічних зворотів є, мабуть, однією з найбагатших. Фразеологічні одиниці займають величезний пласт в структурі. Ставлення англійців до самих себе позитивне. Прикладами служать такі фразеологізми: *safe as the bank of England* «як у Бога за пазухою»; *an Englishman's home is his castle* «дім англійця- його вежа»

Цікавим є той факт, що позитивну інтелектуальну оцінку містять фразеологічні одиниці з етнонімом *British*, наприклад *The best of British* «бажати вдачі».

Англійці вважають себе законослухняними, ввічливими, великодушними, галантними, стійкими і справедливими. Ще одним прикладом - *the American dream* ‘американська мрія’. Як видно, даний фразеологізм містить етнонім *American*. До американців у англійців особливе ставлення. Англійці вважають американців теж англійцями, тільки тими, що перетворилися в щось не зовсім зрозуміле в результаті невдалого збігу обставин і загального нерозуміння. Англійці сприймають решту світу як ігровий майданчик, де взаємодіють якісь команди - групи народів, кожен зі своїми звичаями і культурою - і можна на все це або дивитися з боку і розважатися, або використовувати собі на благо, або просто списати з рахунків за непотрібністю - в залежно від бажання. Сумний досвід навчив англійців завжди очікувати від інших гіршого, так що вони бувають приємно

здивовані, якщо нічого подібного не відбувається; ну а якщо їх погані передчуття все ж виправдалися, вони із задоволенням відзначають свою правоту.

Таким чином, необхідно відзначити, що за допомогою фразеології було виявлено ставлення англійців до представників інших націй і до самих себе. Оцінка географічних об'єктів через фразеологію тісно пов'язана з історією країни, її географічним положенням, розвитком культурних цінностей. Дослідивши фразеологічні одиниці, ми виявили, що переважають фразеологізми з негативною оцінкою, що виражає негативне, часом зневажливе ставлення англійців до інших націй. Це пов'язано з тим, що Англія протягом багатьох століть вела колоніальну політику майже у всіх частинах світу. Усвідомлення власної значущості, майже необмежену владу над цілим світом відбилося у фразеології.

На заняттях з країнознавства Великобританії можуть бути запропоновані, наприклад, наступні фразеологічні звороти, що містять топоніми: - All Ship – shape and Bristol – fashion, або Bristol – fashion and Ship – shape – першокласно, в зразковому порядку; не є дуже поширеним фразеологізмом, але досить цікавим, тому що фактично складається з двох окремих фраз. У 14-15 сторіччях місто Бристоль стало другим (після Лондона) портом країни. На його верфях будували відмінні кораблі, що здійснювали багатомісячні плавання. Заслужена слава кораблів, побудованих у Бристолі, знайшла відображення в цьому фразеологізмі. Слід помітити, проте, що в сучасній англійській мові цей фразеологізм вживається досить рідко; частіше застосування знаходить його модифікований варіант in ship – shape – акуратно, охайно. У рамках роботи з країнознавчим матеріалом, цей фразеологізм дозволяє дізнатися, що Великобританія була морською державою.

- Brummagem або brummagem button – фальшива монета; Brummagem (походить від Birmingham). У 17 столітті у Бірмінгемі набуває широкий розмах карбування фальшивих монет, а також виробництво дешевих, позбавлених смаку прикрас, що імітують справжні коштовності. У 19 столітті назва міста Birmingham отримує новий відтінок, який пов'язаний з промисловим переворотом, що відбувався в Англії. Сірі промислові міста з димлячими чорними трубами стали уособленням вад нового життя, що не приймається прибічниками старої сільської Англії. З зазначеного можливо зробити висновок, що Великобританія була великою індустріальною країною.

- Fight like Kilkenny cats – два коти з міста Kilkenny в Ірландії, які, згідно з легендою, боролися, поки від них не залишилися тільки хвости. Боротися подібно до котів з Kilkenny, означає, боротися хоробро до самого кінця, навіть до знищення. Дещо гумористичний відтінок цього фразеологізму не заважає розуміти відношення британців до «ірландської впертості». Розуміти відношення британців до «ірландської впертості».

- To grin like a Cheshire cat – посміхатися, посміхатися в увесь рот (досл. посміхатися, як чеширський кіт). Існують наступні пояснення походження цього фразеологізму: 1) Англійське графство Чешир славиться своїми сирами. У свій час голівкам чеширського сиру надавали форми голови кота з посмішкою; 2) На фамільному гербі однієї зі знатних сімей, що мешкала в графстві Чешир, був зображений лев. Багатократне копіювання його художниками для всякого роду вивісок привело до того, що грізний «цар звірів» став схожий на кота, що посміхається. Фразеологізм став широко відомим завдяки Л. Керроллу, що використав фразу у своїй знаменитій книзі «Аліса в країні чудес». Компонент фразеологізму а Cheshire cat був інтерпретований автором буквально і перетворений на одного з персонажів оповідання. Цей фразеологізм свідчить про те, що Великобританія відома виробництвом сирів, а також має багату літературну спадщину.

- To send smb. to Coventry – бойкотувати, ігнорувати кого-небудь, припинити спілкування з ким-небудь (досл. відправити кого-небудь до Ковентрі). Лексикографічні джерела пропонують наступні варіанти тлумачення походження цього фразеологізму: 1) Під час англійської буржуазної революції в місті Ковентрі знаходилася в'язниця, в яку під вартою відправляли супротивників нової, буржуазної влади. Ковентрі, таким чином, був для роялістів місцем вигнання; 2) Жителі Ковентрі відчували глибоку неприязнь до солдатів, що розташовувалися на постій в їх будинках; ворожість жителів міста стала причиною того, що служба в Ковентрі вважалася небажаною повинністю, вираженням громадського осуду. Фразеологізм дозволяє дізнатися про негативне ставлення простого народу до буржуазії в 18 столітті, а також про непрестижність військової служби.

- True as Coventry blue – фразеологізм вживається при укладенні комерційних угод та означає, що угода носить чесний характер. Зворот пов'язаний із словосполученням Coventry blue, що мав значення «справжній синій колір». В місті Ковентрі знали секрет вироблення синьої фарби, що не линяла при пранні, тож можливо зробити висновок, що Англія славилася виробництвом тканини.

- Bath chair – купальне крісло у Вікторіанську епоху; крісло на колесах для хворих) – походить від топоніму Бат, що є назвою курорту в західній Англії (де воно було сконструйовано інженером Дж. Хітом), відомого своїми гарячими джерелами; оскільки курорт був доступним переважно для багатих людей, фразеологізм демонструє ставлення до комфорту та статусу людини, але також вживається як синонім для інвалідного крісла.

- The man (and/or woman) on the Clapham omnibus – гіпотетична звичайна і розсудлива особа, фразеологізм використовувався в англійському суді, коли необхідно було вирішити чи був вчинок розсудливим. Фразеологізм відсилає до розповіді про пожежу і паніку у омнібусі міста

Клепхем, коли тільки один з пасажирів зберігав спокій та врятував життя інших людей, та свідчить про відому схильність англійців до витриманих, зважених та розсудливих вчинків.

- A (wise) man of Gothman – людина, що робить дурниці; Готама – населений пункт, що знаходиться недалеко від міста Ноттінгема. Згідно наявної версії, його жителі навмисно здійснювали численні дурниці, щоб уникнути сусідства короля Джона, який збирався побудувати недалеко від Готама свій замок-фортецю. Жителям Готама приписують вираження «more fools pass through Gothman than remain in it», навіть існує вірш про трьох «мудреців», що пустилися подорожувати по морю в дірявому тазу.

Таким чином, цей фразеологізм розкриває ставлення простого народу до короля Джона і підкреслює мудрість та наполегливість англійського народу. – Go to Halifax, Go to Bath – вирушай в Галифакс, вирушай у Бат («йди до біса»). Галифакс – місто в графстві Йокшир, відоме своєю ткацькою мануфактурою, у якому діяв закон про страту тих, хто був викритий у крадіжці тканини вартістю більше 13,5 пенсів. Рішення суду виконувалося за допомогою механічного пристосування (Halifax Gibbet). Таким чином, вираз набув значення «вирушати на смерть, в пекло». Бат – мальовниче місто курорт на річці Ейвон, дуже популярне серед англійської аристократії. В період реставрації монархії в Великобританії, аристократичні верхи, приїжджаючи у Бат, демонстрували свободу устоїв, за що їх різко засуджували пуритани, що прозвали Бат царством сатани. У сучасній англійській мові вираз Go to Halifax і Go to Bath стали тотожними. Країнознавче дослідження цих виразів свідчить про стосунки буржуазії і пуритан.

– To be on the high – road/highway to Needham – бути на межі розорення (букв. бути на шляху в Нидем). У цьому випадку топонім визначає сенс фразеологізму: Needham – похідне слово (need – нужда, бідність; ham –

суфікс, що зустрічається в назвах англійських міст). Цей фразеологізм демонструє низький рівень життя в Великобританії того часу.

– *To carry coals to Newcastle* – возити товар туди, де цього і так досить; займатися даремною справою. Ньюкасл завжди був відомим центром англійської вугільної промисловості, отже фразеологізм говорить про розвиток промисловості у країні.

– *London particular* – надзвичайно товстий Лондонський туман, фразеологізм демонструє особливе (*particular*) ставлення мешканців Лондону до характерних погодних явищ. Дослідивши етимологічний бік фразеологізмів, можна отримати значну країнознавчу інформацію про те, що Великобританія – це велика промислова країна, яка славиться виробництвом вугілля, кораблів, тканини і фарб для неї, продуктів харчування, крім того, вона має один з кращих портів у світі та міста-курорти.

Завдяки фразеологізмам, відкриваються також культурні та побутові феномени, притаманні англійському народу, характер англійців. Аналізуючи лінгвістичні особливості фразеологізмів, що включають топоніми, відмічається, що вони, в основному, відносяться до фразеологічних єдностей (стійкі поєднання, узагальнено- цілісне значення яких частково пов'язане з семантикою складових їх компонентів, вжитих в образному значенні). Це дозволяє таким фразеологізмам звучати як метафори або інші тропи. Так, серед них можна виділити:

- стійкі порівняння: *true as Coventry blue / To grin like a Cheshire cat*;

- метафоричні епітети: *Brummagem* або *brummagem button/ A (wise) man of Gothman*;

- гіперболи: *all Ship – shape and Bristol – fashion* або *Bristol – fashion and Ship – shape*.

Отже, можна зробити висновок, що вивчення фразеологізмів, що включають в себе географічні назви, має велике значення у роботі з

країнознавчим матеріалом, не лише допомагаючи поповнити словниковий запас для найбільш чіткого вираження своїх думок, розширюючи знання з мовознавства, але також розкриваючи багатовікову історію Великобританії, розповідаючи про відомі і невідомі населені пункти цієї країни та спосіб життя англійського народу. Крім того, ми бачимо можливість створення інтегрованих занять з країнознавства та англійської літератури, з метою вивчення фразеологізмів, що стали відомими у всьому світі.

2.4 Особливості перекладу англійських фразеологізмів

У мовознавстві існує цілий розділ, який займається вивченням фразеологізмів або фразеологічних зворотів – фразеологія. Тому можна тільки уявити, наскільки це явище глибоке за своєю суттю і широке в застосуванні. Тому неважко й уявити яким складним є процес їх перекладу з однієї мови на іншу. Тут величезну роль відіграє людський фактор, тому що переважна більшість фразеологізмів пов'язана з людиною, різними сферами її діяльності.

При перекладі фразеологізму треба передати його сенс і відобразити його образність, знайшовши аналогічний вираз в англійській мові і не загубивши при цьому стилістичну функцію фразеологізму. При відсутності в англійській мові ідентичного образу потрібно вдаватися до пошуку «приблизної відповідності», потрібно підбирати вислови та мовні кліше, які відповідають саме менталітету та культурі мови перекладу [29, 56].

Фразеологізми можуть бути суто англійськими та запозиченими. До перших належать: *to bite off more than one can chew*, що може бути перекладене як "узяти до рота більше, ніж можеш проковтнути (дослівний переклад)", або узятися за справу, яка тобі не під силу; або ж горішок не по зубах.

Протягом століть в Англії читали та цитували Біблію. Не тільки окремі слова, але й цілі ідіоматичні вирази увійшли до англійської мови з її сторінок: *at the eleventh hour* – в останню хвилину; *can the leopard change his spots?* – хіба може леопард змінити свої плями? Такий вираз використовується у випадку, коли людина не бажає змінюватись на краще або не дотримує правил поведінки, прийнятих цим суспільством. Тоді потрібно перекладати так: горбуна могила виправить. Фразеологічний зворот *cast pearls before swine* перекладається як не розсипайте перл своїх перед свинями. Значення цього фразеологізму таке: не розкривати свої духовні цінності перед людьми, які цього не варті [2, 42].

Для досягнення максимальної адекватності при перекладі фразеологізмів з англійської на українську мову перекладач повинен вміти скористатися різними «видами перекладу»:

1. Еквівалент, тобто наявний в українській мові адекватний фразеологічний зворот, що співпадає з англійським за змістом, і за образною основою.

2. Аналог, тобто такий український стійкий зворот, який за значенням адекватний англійському, але образно повністю або частково відрізняється від нього.

3. Описовий переклад – передача сенсу англійського звороту вільним словосполученням. Він застосовується тоді, коли в українській мові відсутні еквіваленти та аналоги.

4. Антонімічний переклад – передача негативного значення за допомогою стверджувальної конструкції або навпаки.

5. Калькування – застосовується в тих випадках, коли перекладач хоче виділити образну основу фразеологізму, або коли англійський зворот не може бути переведений за допомогою інших видів перекладу.

6. Комбінований переклад. У тих випадках, коли український аналог не повністю передає значення англійського фразеологізму або ж має інший специфічний колорит місця і часу, дається калькований переклад, а потім йде описовий переклад та український аналог для порівняння [1, 16].

Фразеологічний еквівалент. Такі образні фразеологічні одиниці в рідній мові, які повністю відповідають по змісту якому-небудь англійському фразеологізму і які базуються на одному з ним образі перекладаються за допомогою еквівалентів (інтернаціональні вирази, які несуть біблійно-міфологічний чи літературний характер):

An old dog will learn no new tricks. — Старого пса новим фокусам не навчиш.

Фразеологічні аналоги. Кількість образних фразеологічних одиниць, які співпадають по змісту та образності в англійській та рідній мовах, порівняно невелика. Значно частіше перекладачеві треба використовувати український фразеологізм, аналогічний по змісту англійському, але, який базується на іншому образі, як наприклад :

1. Absence makes the heart grow fonder. — Відстань посилює почуття.

Shall I tell you why I wanted you to come over? One idealizes people when they are away, it's true that absence makes the heart grow fonder, and when one sees them again one's often surprised that one saw anything in them at all. — 'Давай я тобі розповім, навіщо я хотів, щоб ти сюди приїхав. Хтось ідеалізує людей, коли їх поруч немає, і це істинна правда, що відстань посилює почуття. А коли ти знову їх бачиш, то часто ти ніяковієш з того, що розумієш — в них немає нічого особливого'.

2. Accidents will happen in the best regulated families. — Нещастя буває і в хороших сім'ях.

"Now, men, that's about all", — he continued, but in the same unctuous voice; "I'm glad to 'ave 'ad the opportunity to conduct this sad ceremony in the

proper way. In the midst of life we are in death, and accidents will happen in the best regulated families”. — „А зараз, мабуть все”, — продовжував він тихо; „Я радий, що мені вдалось провести цю сумну церемонію як належало. Коли ми прожили половину життя, виявляється, що ми обвиті смертю, а нещастя буває і у хороших сім'ях”.

3. The leopard cannot change his spots. — Кривого дерева не виправиш. Щербатого горщика ніколи не поправиш. З чорного кота білого не зробиш.

4. A living dog is better than a dead lion. — Краще нині горобець, ніж завтра голубець.

“You don't know America as well as I do”, he said. They always prefer a live mouse to a dead lion. That's one of the reasons why I like America”. — „Ти не знаєш Америки так добре, як я знаю її”, сказав він. Вони завжди надають переваги нині горобцеві, ніж завтра голубцеві. І це одна з причин, чому я люблю Америку”.

5. Constant dropping wears away a stone. — Крапля по краплі і камінь довбає. Не тим крапля камінь довбає, що сильна, а тим, що часто падає.

Conversion may come under many shapes, and it may be brought about in many ways. With some men it needs a cataclysm, as a stone may be broken to fragments by the flurry of a torrent; but with some it comes gradually, as a stone may be worn away by the ceaseless fall of a drop of water. Strickland had the directness of the fanatic and the ferocity of the apostle. — Зміна може набувати велику кількість форм, і може починатися по — різному. Деяким необхідний потоп, під час якого стрімкий потік розіб'є камінь на малесенькі шматочки; а з деякими все відбувається поступово, крапля по краплі і камінь довбає.

6. Every family has a black sheep. — У бочці з медом — ложка дьогтю.

I suppose every family has a black sheep. Tom had been a sore trial to his for 20 years. He had begun life decently enough... But one day, without warning, he announced that he didn't like work and that he wasn't suited for marriage. — „Я

думаю, що у кожній бочці з медом є ложка дьогтю. Том був істинною холерою у свої 20 років. Почав він своє життя досить мило... Але одного разу, без попереджень, він об'явив, що йому не подобається робота і його не задовольняє шлюб”.

7. A friend in need is a friend indeed. — При горі та в лиху годину пізнаєш вірну людину. У пригоді пізнати приятеля.

I was devoted to Janet, but I knew that there was nothing that thrilled her more than the misfortunes of her friends. She was only too anxious to help them, but she wanted to be in the thick of their difficulties. She was the friend in adversity. Other people's business was meat and drink to her. — „Я був відданий Джанет, але знав, що нічого окрім нещастя друзів її не хвилювало. Вона хотіла лише допомагати їм, її поглинули їх проблеми. Вона була дійсно тією людиною, про яку кажуть: „У пригоді пізнати приятеля”. Біди інших людей вона повністю пропускала через себе.”

8. Homer sometimes nods. — І на сонці є п'ятна.

You have to accept the crotchets of an author of great parts. Homer sometimes nods and Shakespeare can write passages of empty rhetoric. — “Здебільшого, ви повинні сприймати примхи автора. І на сонці є п'ятна, і Шекспір міг написати уривки з пустою риторикою”.

9. He laughs best who laughs last. — Почав сміхом, а закінчив слізьми.

I'm opening two new branches next week. They laughed at me when I first came over here. They said I'd go bankrupt. I've turned their silly old methods upside down. He laughs longest who laughs last. — „Я відкриваю два нових філіали наступного тижня. Вони сміялись з мене, коли я вперше розпочав роботу. Вони сказали, що нічого окрім банкрутства мені не світить. А я взяв і перевернув усі їх старі методи з ніг на голову. Почали сміхом, а закінчили слізьми.”

10. Like master, like man. — Який пастух, така і череда. Яка хата, такий тин. Який батько, такий син.

She was worth her weight in gold. Her price was above rubies. Richard Harenger beamed with self-complacency when they praised her. “Good masters make good servants”, he said gaily. — „Вона була варта своєї ваги у золоті. Її ціна була вище вартості рубінів. Річард Херінджер засвітився від самовдоволення, коли вони вихваляли її. „Який батько, такий син”, сказав він весело.

11. Ill news travels fast. — Погані вісті не лежать на місці. Погані звістки на крилах летять.

“I hear you’ve had a big success tonight, Miss Lambert”. How quickly good news travelled. — „Я чув, що ви, міс Ламберт, мали сьогодні успіх”. „Погані вісті не лежать на місці” (з елементом антонімічного перекладу).

12. Seeing is believing. — Краще раз побачити, ніж сто разів почути.

Well, I’ll tell you, Miss Grange, seeing’s believing. I don’t ever believe anything till see it in the papers. — „Добре, я скажу так, міс Гранж, краще раз побачити, ніж сто разів почути. Я ніколи не вірив нічому, поки не бачив це на папері”.

13. It is the first step that costs. — Початок завжди найдорожчий.

Her hair was long and thick and as a girl she had been quite vain of it; to cut it off was a very drastic proceeding. This really was burning hair boats behind her. In her case it was not the first step that cost so much, it was the last; but she took it. — „У неї було довге та густе волосся, і вона пишалась ним; відрізати його — було рішучим вчинком. Для неї це значило „спалити всі мости”. У її випадку, початок завжди найдорожчий, але вона зробила це”.

Використання відповідного аналогу забезпечує такий же адекватний переклад англійського фразеологізму, як і у випадку існування фразеологічного еквівалента.

Дослівний переклад (калькування) фразеологічних одиниць. Іноді перекладач, намагаючись зберегти образність оригіналу при перекладі фразеологізму, який немає ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до дослівної передачі образу в іноземній фразеології. Такий спосіб може бути застосований в тому випадку, якщо в результаті калькування отримуємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем та не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови. Іноді при дослівному перекладі англійського фразеологізму використовують вставні слова : як говориться, як кажуть; ніби підкреслюючи цим, що іноземна фраза приведена дослівно. Дослівний переклад не є фразеологічним перекладом, бо він не використовує готові фразеологічні одиниці, які є у мові перекладу, а кожного разу створює новий образний зворот, чужий рідній мові, хоча і зрозумілий [41, 16].

Контекстуальні заміни при перекладі полягають в тому, що перекладач намагається знайти таку українську фразеологічну одиницю, яка хоча і не відповідає по значенню англійському фразеологізму, але з достатньою точністю передає його зміст у даному конкретному контексті:

1. You can take a horse to the water, but you cannot make him drink. — Силою не будеш милою. Силою колодязь копати — води не пити.
2. You never know what you can do till you try. — Ділу діло вчить. Навички майстра роблять. Очі бояться, а руки роблять.
3. Dog does not eat dog. — Свій своєму не ворог. Собака собаці хвоста не відкусить.
4. Let well alone. — Не буди лихо, поки воно спить. Не шукай біди, вона сама тебе знайде.
5. Ask no questions and you will be told no lies. — Багато знати будеш, швидко постарієш.

Окрім проблеми розрізнення фразеологізму, перекладач зустрічається з національно-культурними відмінностями між подібними по смислу фразеологічними одиницями в двох різних мовах. Співпадаючи по смислу, фразеологічні одиниці можуть мати різне стилістичне забарвлення, різну образну основу, різну емотивну функцію. В деяких випадках використання фразеологізму у вихідному тексті будується на використанні можливостей національно-культурного колориту.

Маючи справу з фразеологічними одиницями при перекладі перекладач повинен не тільки знати обидві мови, але й вміти аналізувати стилістичні та культурно-історичні аспекти вихідного тексту у порівнянні з можливостями мови, яка перекладається.

При відсутності безпосередніх відповідників вихідний фразеологізм можна перекласти шляхом пошуку аналогічної фразеологічної одиниці, яка має спільне значення з вихідним. При цьому слід пам'ятати про те, що часто схожі за значенням, але різні за формою фразеологічні одиниці у різних мовах мають різне емоційно-асоціативне забарвлення і не завжди взаємозамінні [39, 27].

Практично єдиним способом повідомити отримувача тексту, який перекладається про наявність у вихідному тексті фразеологізму є перекладацький коментар.

У будь-якому випадку під час роботи із фразеологічними одиницями у вихідному тексті перекладач, окрім власної пам'яті, може покладатися на цілий ряд тлумачних фразеологічних словників.

Отже, існують такі способи перекладу фразеологічних одиниць – переклад фразеологічним еквівалентом, фразеологічним аналогом, описовим перекладом, контекстуальними замінами та калькуванням, але найкращим способом перекладу образної фразеології, без сумніву, є використання відповідного фразеологізму в рідній мові. Застосування цього способу

перекладу забезпечує не тільки передачу змісту, але й відтворення образності та експресивності англійського виразу.

Аналізуючи вищесказане можна зробити висновок, що за відсутності повного еквіваленту перекладач повинен підібрати відповідний фразеологізм та визначитись з варіантом його пристосування до мовних норм мови перекладу та мовленнєвої ситуації. Якщо в мові перекладу є фразеологічне словосполучення з тим-самим денотативним значенням, то ми говоримо про часткову еквівалентність. На відміну від повної еквівалентності, при частковій еквівалентності фразеологізмів їх лексичне наповнення та граматична структура можуть розходитись. При дослідженні часткової еквівалентності фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом ми наштовхуємось на певні проблеми. В першу чергу мова йде про вибір при перекладі відповідника в українській мові. З цією метою доведеться передивитись безліч українських фразеологізмів, при цьому приділити більше уваги їх денотативному значенню. Іншим критерієм є часткова лексична та граматична еквівалентність. Якщо два фразеологізми різних мов мають спільне денотативне значення, але їх лексичне наповнення та граматична структура розходяться, ми можемо говорити про часткову граматичну еквівалентність.

Фразеологічні одиниці являють собою національно-специфічні одиниці мови, що акумулюють культурний потенціал народу, тому при перекладі фразеологізму перекладачеві необхідно зробити вибір адекватних прийомів і способів перекладу. Знання таких труднощів, що виникають при перекладі фразеологічних одиниць, як, наприклад, багатозначність і омонімія, національно-культурні відмінності між близькими за змістом фразеологічними одиницями в різних мовах, емотивна функція або стилістична забарвленість фразеологізмів, різного роду історичні вирази, які часто мають по кілька відповідників, як у мові оригіналу, так і в мові

перекладу може допомогти уникнути невідповідностей при перекладі [27, 52].

До найважливіших причин існування повних відповідників в мовах, що досліджуються, належать:

- однакові етично-моральні уявлення про цінності, через що виникає однакова цінність символів певних мовних засобів та формулювань;
- спільність історично-суспільного розвитку;
- безпосереднє перенесення з вихідної мови в мову перекладу без подальших семантичних та синтаксично-структурних модифікацій;
- третя мова, як спільне джерело запозичення, культурна спадщина як, наприклад, Біблія, антична література, шедеври світової літератури;
- спільне у звичаях, народних традиціях.

У мові й зокрема у фразеології найбільш яскраво простежується зв'язок мови з культурою, що вимагає вивчення фразеології у лінгвокультурологічному аспекті; у семантиці національно специфічних фразеологічних одиниць німецької мови відображається національна історія, особливості розвитку національної літератури та мистецтва; міжнаціональні фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом виникли у німецькій мові, так само й в українській, під впливом античної культури, християнства, світової літератури та історії.

Щодо найбільш адекватних способів перекладу фразеологізмів з топонімічним компонентом, то вони перекладаються за загальними правилами перекладу фразеологічних одиниць. При цьому слід зазначити, що міжнаціональні фразеологізми мають, здебільшого, повні еквіваленти в обох мовах. В англійських фразеологізмах національного характеру, де відображені події та факти, які не мають місця в українській культурі, передаються, як правило, нефразеологічним шляхом.

Висновки до розділу II

Важливе місце в дослідженні лінгвокультурної мотивації фразеологізмів української та англійської мов посідають топоніми, які є

невід'ємним компонентом смислової та структурної організації фразеологічних одиниць.

Топоніми – назви географічних об'єктів, які вивчаються наукою топонімікою.

Отже, топоніми, як і будь-яка лексична одиниця, можуть використовуватися як стилістичні марковані. Це відбувається за рахунок їх здатності піддаватися метонімічно і метафоричному перенесенню. Семантико-стилістична класифікація топонімів включає дві великі групи кількісних і якісних топонімів. Ділення відбувається за двома підставами семантичних змін в топонімах і їх вживання в тексті.

Фразеологічні одиниці мають свої граматичні особливості. Вони нерозривно пов'язані із загальним значенням фразеологізмів. Існують випадки коли з граматичної точки зору фразеологічний вираз побудований неправильно, але саме в такому вигляді вони існують у мові і будь-які граматичні зміни можуть порушити загальний зміст фразеологічної одиниці. Відсоток наявності фразеологізмів в мові пов'язаний з показником розвитку культури того чи іншого народу. Традиції та звичаї вважають основоположниками виникнення фразеологізмів.

Оцінка географічних об'єктів через фразеологію тісно пов'язана з історією країни, її географічним положенням, розвитком культурних цінностей. Дослідивши фразеологічні одиниці, ми виявили, що переважають фразеологізми з негативною оцінкою, що виражає негативне, часом зневажливе ставлення англійців до інших націй.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши природу компонентів фразеологічних одиниць, особливості та семантику фразеологічних виразів можна констатувати, що незважаючи на те, що компоненти фразеологізмів позбавлені основних ознак слова, фразеологічні одиниці все ж мають слівну природу компонентів. Проаналізувавши класифікації фразеологічних одиниць, можна зробити висновок, що існують різні підходи щодо принципів класифікування фразеологізмів: структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний.

Особливості функціонування фразеологізмів з топонімічними компонентами в англійській мові зумовлена двома основними чинниками: лінгвістичними властивостями самої одиниці й запрограмованою мовцем ситуацією. Вивчення ізольованої фразеологічної одиниці не дає певного уявлення про різноманітні зв'язки, в які вона вступає в тексті.

Розглядаючи специфіку перекладу фразеологічних одиниць з топонімічними компонентами з англійської на українську мови, слід взяти до уваги що для досягнення максимальної адекватності при перекладі фразеологізмів з англійської на українську мову перекладач повинен вміти скористатися різними видами перекладу:

1. Еквівалент;
2. Аналог;
3. Описовий переклад;
4. Антонімічний переклад;
5. Калькування;
6. Комбінований переклад.

Отже, переклад фразеологізмів – заняття дуже важке. Цей процес потребує вміння відшукати необхідні порівняння і вирази для збереження смислового навантаження тексту перекладу. Без знання фразеології неможливо оцінити яскравість і виразність мови, зрозуміти жарт, гру слів, а іноді сенс всього висловлювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев Л.Г. Фразеологічна одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки / Л.Г.Авксентьев // Мовознавство. – 1979. – №5. – С. 13–17.
2. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія: [посібн.] / Л.Г.Авксентьев. – Харків: Вища школа, 1983. – 137 с.
3. Англо-український фразеологічний словник: Близько 30000 фразеологічних виразів / [авт.-уклад. К.Т. Баранцев.] – 2-е вид., випр. – К. : Знання, 2005. – 1056 с.
4. Антрушина Г.Б. Лексикология английского языка / Г.Б. Антрушина, О.В. Афанасьева – М.: Высш. образование, 1988. – 288с.
5. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.] / И. В. Арнольд. – М. : Высш. шк., 1986. – 295 с.
6. Баран Я. А. Фразеологія: знакові величини : навч. посіб. для студентів факультетів іноземних мов / Я. А. Баран, О. М. Білоус, І. М. Зимомря [та ін.]. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 256 с.
7. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній прозі : [монографія] / Іван Бехта. – Київ : Грамота, 2004. – 304 с.
8. Будз О.М. Критерії визначення антонімів / О.М. Будз // Іноземна філологія: Випуск 50 – Львів, 1978. – 198 с.
9. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства. / Л.А. Булаховський. - К.: Державне учбово-педагогічне видавництво «Радянська школа», 1955. - 244 с.
- 10.Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В.В. Виноградов // Лексикология и лексикография: Избр. Тр. - М.: Наука, 1986. - 342 с.

11. Влахов С. Непереводимое в переводе [Текст] / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения. – 1980. – 342 с.
12. Гаврин С.Г. Фразеология современного русского языка / С.Г. Гаврин. - Пермь, 1974.
13. Григораш А.М. Національна самобутність фразеологізмів української та російської мов / А.М. Григораш // Проблеми зіставної семантики. – Київ – Черкаси, 1992. – С.108 – 109.
14. Григораш А.М. Систематизация приемов авторской интерпретации фразеологических единиц / А.М. Григораш // Система і структура східнослов'янських мов: Міжкафедральний зб. наук. пр. - К.: УДПУ ім. М.П. Драгоманова, 1999. - С. 194-199.
15. Гуцало Є. Позичений чоловік, або ж Хома невірний і лукавий/ Є.Гуцало – К., 1982. – 324 с.
16. Зацний Ю.А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. - Л.: ПАІС, 2007. - 228 с.
17. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. / Р.П. Зорівчак - К., 1983. – 174 с.
18. Иорданская Л. Н. Смысл и сочетаемость в словаре / Л. Н. Иорданская, И. А. Мельчук ; [под. ред. Е. Н. Саввиной]. – М. : Языки славянских культур, 2007. – 665 с.
19. Їжакевич Г.П. Стилістична класифікація фразеологізмів. / Г.П. Їжакевич // Українська мова та література в школі. - 1971. - №10. - С. 21
20. Комиссаров, В. Н. Современное переводоведение : курс лекций / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 1999. – 192 с.
21. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу./ В.В. Коптілов - К., 1982. - 165 с.

22. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підруч. для студ. філол. спец. вищих закладів освіти / Кочерган М. П. – К. : Вид. центр “Академія”, 1999. – 288 с.
23. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія / В. В. Красных. – М. : Гнозис, 2002. – 284 с.
24. Культурные слои во фразеологизмах и дискурсивных практиках / [отв. ред. В. Н. Телия]. – М. : Яз. славян. культуры, 2004. – 344 с.
25. Кунин А.В. Английская фразеология. / А.В. Кунин – М., 1990. – 276с.
26. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь / А.В. Кунин – М.: Русский язык, 2005. – 356с.
27. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин – М.: Высш. школа, 1986. – 122с.
28. Ларин Б.О. Очерки по фразеологии (О систематизации и методах исследования фразеологических материалов) / Б. О. Ларин // Уч. зап. Ленингр. ун-та. - 1999. - № 198.
29. Любчук Н. В. Еквівалентність фразеологізмів з етнокультурним компонентом / Н. В. Любчук // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць. – Київ, 2000. – 224.
30. Мирам Г. Профессиональный перевод : [учебн. пос.] / Г. Мирам, А. Гон. – К. : Эльга Ника-Центр, 2003. – 136 с.
31. Мірам Г. Е. Основи перекладу / Г. Е. Мірам, В. В. Дейнеко, Л. А. Тарантуха [та ін.]. – К. : Ельга Ніка-Центр, 2003. – 240с.
32. Мокиенко В.М.Славянская фразеология / В.М. Мокиенко – М.,1989. – 98с.
33. Мягкова Л.Г. Фразеологические библеизмы и их реализация в контексте (на материале публицистических и газетных текстов современного языка) / Л.Г. Мягкова // Вопросы английской

- фразеології (коммуникативный и фразеологический аспекты). - М., 1987. - С. 56-65.
34. Петрова Н. Д. Англійські фразеологічні одиниці з національно-культурологічним компонентом / Н. Д. Петрова // Іноземна філологія. – Київ, 2013. – С. 40–50.
35. Пономаренко А. Ю. Фразеологічні одиниці з демінутивним та аргументативним компонентом у сучасній українській мові : дис.канд. філол. наук : 10.02.01 / Аліна Юрїївна Пономаренко. – Ніжин, 2003. – 240 с.
36. Потаенко Н. А. К языковому освоению временной структуры действительности / Н. А. Потаенко // Вопросы языкознания. – 1984. – № 6. – С. 43-53.
37. Рогач О. О. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів з етнонімами (на матеріалі української, російської, польської, англійської, французької мов) : монографія / О. О. Рогач – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 236 с.
38. Ройзензон Л.И. Фразеологизация как лингвистическое явление. / Л. И. Ройзензон // Труды Самаркандского государственного университета им. А. Навои. Вып. 119. Кафедра иностранных языков. - Самарканд, 1964. - 140 с.
39. Свешнікова О.В. Особливості перекладу фразеологічних одиниць англійської мови на українську / О.В. Свешнікова // Прикладна лінгвістика 2014: проблеми та рішення – К.:2014 – С. 19.
40. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія / Селіванова О. – К. ; Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.
41. Скаб М. Біблійні фразеологізми як об'єкт мовної гри в сучасній українській літературі / М. Скаб // Учені записки Таврійського

- національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. - 2012. - Т. 25 (64)
42. Талиев М.Т. Проблемы устойчивости и вариантности фразеологических единиц. / М. Т. Талиев. - Тула, 1972. - С. 30-70.
  43. Телия В.Н. Метафора как модель смысла произведения и ее экспрессивно-оценочная функция / В.Н. Телия // Метафора в языке и тексте. - М.: Наука, 1988. – 236 с
  44. Южченко В.Д. Народження і життя фразеологізму / В.Д. Южченко - К.: Рад. школа, 1988. - 144 с.
  45. H. Burger *Phraseology: an international handbook of contemporary research* / [ed. by Harald Burger ... [et al.]. – Germany : Braunschweig, 2007. – 1183 p.
  46. Ch. Fernando *On Idiom: Critical Views And Perspectives* : [Exeter Linguistic Studies, 5 / Fernando Ch. Flavell R]. Exeter : University of Exeter, 1981. – P. 18–48
  47. S. Granger *Phraseology: an interdisciplinary perspective* / Sylviane Granger, Fanny Meunier. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2008. – 422 p. 7. Makkai A. *Idiom Structure in English: [Janua linguarum, Series maior 48 / Makkai A].* – Hague : Mouton, 1972. – 371 p.
  48. Kunin A. V. *English-Russian dictionary of idioms* / A. Kunin– М., 2005.
  49. Moon R. *Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach* : [Oxford studies in lexicography, and lexicology / Rosamund Moon]. – Oxford : Clarendon Press, 1998. – 340 p.
  50. *New Longman Pocket Idioms Dictionary.* – Harlow : Pearson Education Limited, 2003. – 296 p.
  51. *Oxford Idioms Dictionary for Learners of English.* – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 465 p.

